

تعاون، سال بیستم، شماره ۲۱۰ و ۲۱۱، دی و بهمن ۱۳۸۸

بررسی مشکلات طرح‌های تعاونی نیمه تمام در استان سیستان و بلوچستان

دکتر علیرضا کرباسی^۱، مرتضی یعقوبی^۲، شهلا شهابی^۳

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی مشکلات طرح‌های تعاونی نیمه تمام استان سیستان و بلوچستان می‌پردازد و راهکارهایی جهت فعال نمودن آنها ارائه می‌کند. روش کار پیمایشی و به صورت توصیفی است که در سال ۸۷ انجام شده و بدین صورت بوده است که ابتدا کل تعاونی‌های غیر فعال استان به تفکیک شهرستان طبقه بندی شده‌اند و آنگاه با توجه به تعداد تعاونی‌های غیر فعال یا نیمه فعال هر یک از شهرستانها، جهت یافتن اطلاعات مورد نیاز، یا نمونه‌گیری تصادفی انجام گرفته است و یا کل تعاونی‌های یک شهرستان بررسی شده‌اند. این اطلاعات از طریق مصاحبه تلفنی با مدیران شرکتهای تعاونی، مصاحبه حضوری با کارشناسان، بررسی اسناد و مدارک اداره کل تعاون استان و مطالعه پژوهشهای مرتبط با موضوع جمع آوری گردیده است.

۱. عضو هیئت علمی گروه اقتصاد کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه زابل

e-mail: arkarbasi2002@yahoo.com

e-mail: morteza.yaghoobi@gmail.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه سیستان و بلوچستان

۳. کارشناس ارشد اداره کل تعاون سیستان و بلوچستان

نتایج نشان می‌دهد تا پایان سال ۸۷ تعداد ۴۳۲ تعاونی غیر فعال در اداره کل تعاون استان سیستان و بلوچستان به ثبت رسیده است. در کل، بیشترین دلیل تعطیلی و غیرفعال بودن تعاونیها کمبود اعتبارات، تخصص نداشتن اعضا و مدیریت ناکارآمد در تعاونیها بوده است. جهت رفع مشکلات و موانع موجود در تعاونیها، برگزاری دوره‌های تخصصی جهت شفاف کردن ماهیت تعاونیها، تخصیص اعتبارات بیشتر به تعاونیها، انجام پژوهشهای کاربردی مشابه در زمینه مشکلات تعاونیها که به طور تخصصی تر به بررسی هر کدام از شرکتهای تعاونی پرداخته باشند، نهادسازی در بخش تعاون استان و جذب معتمدان و مسئولان جهت کاهش مخاطرات انتظاری مشارکتهای مالی اعضای تعاونی پیشنهاد می‌گردد.

کلید واژه‌ها:

تعاون، تعاونیهای غیر فعال، مشکلات تعاون، راهکارها

مقدمه

تعاون در جوامع مختلف به مفهومی فراگیر و فراتر از زمان و مکان، در بردارنده نوعی رابطه متقابل بین فرد با فرد، فرد با گروه و گروه با گروه می‌باشد. تعاون متضمن نوعی برهم کنش گروهی است که تأمین کننده منافع و نیازهای اعضاست و نوع بشر فارغ از دیدگاه های سیاسی یا اقتصادی بدان نیازمند است (طاهرخانی، حیدری ساربان و کیل، ۱۳۸۳). تعاونی در ظاهر اشاره به جمعیتی دارد که با ایجاد و اداره تشکیلات مناسب و در چارچوب مقررات مشخص می‌تواند به منافع و مقاصد اقتصادی تعریف شده‌ای دست یابد؛ در حالی که هر عضو از آن جمعیت به تنهایی نمی‌تواند به همان مقاصد برسد. از طرف دیگر، تعاون به ایده و اقدامی اشاره دارد که سرانجامش همکاری بین تعاون‌گران است (نوریان، ۱۳۷۹).

اولین جرقه های شروع به کار تعاون در کشور در سال ۱۳۰۳ رقم خورد و یازده سال بعد نخستین فعالیت رسمی تعاون در منطقه داودآباد گرمسار شروع گردید. «در اولین کمیسیون تعاون که در سازمان برنامه تشکیل گردید، عده ای از کارشناسان اصل چهار و سازمان ملل

متحد عضویت داشتند و برنامه های تعاونی کشور باید به تصویب کمیسیون مزبور می رسید. در زمینه اجرای برنامه های تعاون اصل چهار علاوه بر تقبل هزینه های مزبور به اعزام ۵۰ نفر از کارمندان دولت بخارج از کشور برای دیدن دوره های تعاونی، قراردادی با دولت ایران منعقد و آموزش تعاونی کارمندان دولت را به عهده گرفت. در سال ۱۳۳۲ اولین قانون تعاونی ایران که با الهام گرفتن از قوانین خاص دیگر کشورها تهیه شده بود به صورت لایحه قانونی به تصویب رسید. در سال ۱۳۳۴ لایحه مزبور با اصلاحاتی از تصویب مجلس وقت گذشت و اولین قانون تعاون ایران تصویب شد که پایه و اساس تعاونیهای زیادی بخصوص بعد از سال ۱۳۴۱ قرار گرفت. در سال ۱۳۵۰ قانون شرکتهای تعاونی با مطالعه قوانین سایر کشورها تهیه شد و به تصویب رسید که موادی از آن هنوز هم مبنای کار تعاونی هاست. با وقوع انقلاب اسلامی و راه یافتن تعاون به قانون اساسی (اصل ۴۳ و ۴۴) باور عمومی نسبت به تعاون تغییر کرد. (وزارت تعاون، سند ملی توسعه، ۱۳۸۴).

«براساس ماده ۲۶ و ۲۷ قانون اساسی شرکت های تعاونی به دو دسته کلی تعاونی های تولیدی و تعاونی های توزیعی تقسیم می شوند. شرکت تعاونی تولیدی، شرکتی است که به منظور اشتغال در امور مربوط به کشاورزی، دامداری، دامپروری، پرورش و صید ماهی، شیلات، صنعت، معدن، عمران شهری، روستائی و عشائیری فعالیت می نماید و یک واحد تولیدی را تشکیل می دهد و شرکت تعاونی توزیعی عبارت است از تعاونی هایی که نیاز مشاغل تولیدی و یامصرف کنندگان خود را در چارچوب مصالح عمومی و به منظور کاهش هزینه ها و قیمتها تأمین می نمایند و در امور مربوط به تهیه و توزیع کالا، مسکن، خدمات و سایر نیازمندی های اعضا فعالیت می نمایند.» (همان منبع).

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

با نگاهی گذرا به سوابق مطالعات تحقیقاتی مشکلات تعاونیها در می یابیم در این باره مقالات و طرحهای پژوهشی زیادی در ایران به چاپ رسیده است که در زیر به اهم پژوهشهای صورت گرفته از سال ۱۳۸۰ به بعد به طور خلاصه اشاره می شود:

رستمی تبار در سال ۸۶ مشکلات تعاونیهای تولید روستایی استان کرمانشاه را از دیدگاه مدیر عاملان به صورت کیفی تحلیل کرد و به این نتیجه رسید این مشکلات عبارتند از: کمبود ادوات و دستگاههای مربوطه، کمبود بودجه، عدم حمایت مسئولان و مسائل مالی تعاونیها. وی در انتها پیشنهادهایی جهت رفع این مشکلات بیان کرد.

عباسی (۱۳۸۶) به راههای توانمندسازی شرکتهای تعاونی استان آذربایجان شرقی پرداخت. در این تحقیق وجود رابطه معنادار بین توانایی مدیریت شرکت تعاونی و توانمندی شرکت و داوطلبانه بودن عضویت در تعاونی و توانمندی شرکت به اثبات رسید.

مددی (۱۳۸۶) مدیریت شکل گیری و توسعه سازمانهای تعاونی فعال را بررسی کرد. در این تحقیق فرایند کارآفرینی بررسی و ویژگیهای کارآفرینان بیان شد. در انتها نیز به مراحل رشد سازمانهای پویا پرداخته شد

براتی در سال ۸۵ موانع و راهکارهای توسعه فرهنگ تعاون را تحلیل کرد. این تحقیق بعد از بیان مشکلات، به صورت مفصل به راهکارهای ممکن پرداخت که از جمله آنها می توان به تشکیل و فعالیت شورای عالی تعاون، اصلاح قوانین و ضوابط موجود، رفع موانع ضد ترویجی و توجه به رویکرد مشتری مداری اشاره کرد.

بهمنی در پژوهشی به بررسی موانع و مشکلات بنگاه های کوچک اقتصادی در ایران در سال ۸۵ پرداخت و به این نتیجه رسید که اگر مشکل وثیقه بانکی و اخذ ضمانتهای مضاعف و تأمین اعتبار طرحهای بنگاه های کوچک در بانکها حل شود، دولت می تواند با تسهیلاتی بلندمدت و در گردش و نیز ساماندهی بازار و بازاریابی به بنگاههای کوچک کمک کند.

نوروزی بیجندی (۱۳۸۴) علل توقف فعالیت برخی از تعاونیها را آسیب شناسی کرد. در این تحقیق شاخصهای لازم برای شناسایی تعاونیهای غیرفعال بیان و در ادامه به بررسی علل غیرفعال شدن فعالیت شرکتهای تعاونی در سراسر کشور پرداخته شد و در انتها راهکارهای حمایتی و هدایتی در جهت احیای تعاونیهای غیر فعال پیشنهاد گردید.

رستمیان (۱۳۸۴) تنگناها و راهکارهای ایجاد فرصتهای شغلی در تعاونیهای تحت پوشش وزارت تعاون را بررسی کرد. در واقع در این مقاله زمینه‌های بالقوه برای ایجاد اشتغال در بخش تعاون بررسی و مشخص گردید بخش تعاون با بسترسازی می‌تواند گام مؤثری در جهت رفع بیکاری بردارد و با حمایت‌های مالی در قالب اعطای تسهیلات، اشتغال‌زایی افزایش خواهد یافت.

معاونت تحقیقات و آموزش وزارت تعاون (۱۳۸۴) طی یک طرح پژوهشی به بررسی موانع و مشکلات تشکیل تعاونیهای فارغ‌التحصیلان و متخصصان در استان همدان پرداخته است. هدف کلی این تحقیق تعیین موانع و مشکلات ایجاد تعاونیها به وسیله فارغ‌التحصیلان استان بوده و نتایج آن نشان داد که بین موانع فرهنگی و گرایش فارغ‌التحصیلان به تشکیل تعاونی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

رسولیان و سوری در سال ۱۳۸۳ مسائل و مشکلات تعاونیهای مصرف را بررسی کرده‌اند. این تحقیق برای بهبود وضعیت تعاونیهای مصرف فروش سهام جدید، وضع قوانین نو در استفاده از تسهیلات و اخذ کمک از صندوق تعاون را پیشنهاد می‌کند. در پایان راهکارهایی برای اصلاح ارائه خدمات و ساختار سازمانی شرکتها بیان شده است.

نوروزی (۱۳۸۲) مشکلات بخش تعاون در استان کرمان را از منظر آمار بررسی کرد. این مشکلات از چند جهت قابل تأمل است؛ اینکه نگرش افراطی و تفریطی معقول نیست و اعتدال کاراترست، بستر تعاونیها در گروه‌های با درآمد ثابت و متوسط بیشتر است، کمک به تعاونیها یک نیاز و ضرورت است، اما باید به تبعات وابستگی توجه شود.

دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون (۱۳۸۱) در طرح پژوهشی دیگری به بررسی مسائل و مشکلات تعاونیهای کشاورزی پرداخت و نشان داد موفقیت شرکتهای تعاونی در گروه سه چیز است: قانون تعاون، تسهیلات اعطایی و آموزش. قانون برای چارچوبی روشن در تمامی بخشهای تعاون، تسهیلات اعطایی برای بررسی شرکتهای تعاونی فعال و غیرفعال و آموزش در جهت افزایش کارایی و کاهش هزینه‌ها مطرح شدند.

نوروزی در سال ۱۳۸۰ در پژوهشی با هدف بررسی مشکلات مدیران تعاونیها در اخذ تسهیلات تکلیفی و علل عدم موفقیت آنها، به این نتیجه رسید که هر چند اعتبارات تخصیصی به بخش تعاون جوابگوی نیازهای واقعی نبوده، ولی فقط ۳۱ درصد مبلغ وامهای درخواستی دریافت شده است. از مجموع وامهای درخواستی تنها ۴۶ درصد آنها تصویب گردیده که به علت مشکلات عدیده، ۶۸ درصد وامهای مصوب دریافت شده است.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی، بخش تعاون یکی از پایه‌های نظام اقتصادی کشور لحاظ شده و جایگاه آن مقدم تر از بخش خصوصی ذکر گردیده است. در این قانون ضمن تأکید بر انسان محوری اقتصاد و تحقق اهداف عدالت اجتماعی، بر بخش تعاونی تأکید ویژه‌ای شده است، اما متأسفانه هنوز توسعه بخش تعاونی به طور جدی مورد توجه قرار نگرفته و عمدتاً به همین دلیل تاکنون نتوانسته است به جایگاه و اهداف مورد انتظار قانون اساسی دست یابد. موارد زیر نیز آشکارا بر موضوع پیشگفته صحنه می‌گذارند: توسعه نیافتگی تعاون و فرهنگ آن در جامعه، کارفرمایی مطلق دولت در اقتصاد، وجود انحصارات بخشهای دولتی و خصوصی، محدودیت فعالیت تعاونیها و محدودیت ورود به برخی بخشهای خدماتی به ویژه بانکداری و بیمه، تکرر قوانین حاکم بر انواع تعاونیها و نارسایی آنها، منسجم نبودن تعاونیها در ایران، تعدد مراکز سیاستگذاری و تصمیم‌گیری برای تعاونیها، عدم دسترسی آسان تعاونیها به منابع مالی و فیزیکی و امکانات و اطلاعات و بازارها، کافی نبودن و نارسایی سیاستهای حمایتی دولت در اعطای منابع و امکانات عمومی به تعاونیها، محدودیتهای قانونی برای جذب سرمایه بیشتر در تعاونیها، پایین بودن سطح مهارتها و مدیریت و پایین بودن سطح توجه به تحقیق و توسعه در فعالیتهای اقتصادی کشور. مسلماً شناسایی و رفع موانع و محدودیتهای مذکور می‌تواند در رشد و توسعه فعالیتهای تمام زیر بخش‌های تعاون مؤثر باشد. این مطالعه نیز بر آن است که با بررسی مسائل و مشکلات طرحهای تعاونی غیر فعال استان حداقل بخشی از مشکلات فوق را موشکافانه و عمیقتر شناسایی کند و راهکارهایی جهت فعالیت مجدد تعاونیهای غیر فعال و نیمه فعال و جلوگیری از غیر فعال شدن بیشتر پیشنهاد کند.

روش تحقیق

انتخاب روش انجام تحقیق بستگی به هدفها و ماهیت و موضوع تحقیق و امکانات اجرایی آن دارد. هدف از انتخاب روش تحقیق آن است که محقق مشخص نماید چه شیوه و روشی را اتخاذ کند تا او را هرچه سریعتر، آسانتر و ارزانتر در دستیابی به اهداف تحقیق کمک کند (نادری و سیف نراقی، ۱۳۷۸). یکی از مهمترین مراحل تحقیقات، انتخاب روش مناسب تحقیق و استفاده از ابزارهای لازم برای گردآوری داده هاست. در تحقیق حاضر از آنجا که هدف، بررسی وضعیت موجود می باشد، روش تحقیق توصیفی - پیمایشی انتخاب شد. در واقع هدف این پژوهش توصیف عینی، واقعی و منظم یک موقعیت است. به عبارت دیگر این پژوهش برآن است تا آن چه را هست بدون دخالت یا استنتاج ذهنی گزارش کند. جامعه آماری شامل کلیه تعاونیهای غیر فعال استان سیستان و بلوچستان است. روش کار بدین صورت است که ابتدا کل تعاونیهای غیر فعال استان به تفکیک شهرستان طبقه‌بندی شدند. آنگاه با توجه به تعداد تعاونیها برای هر یک از شهرستانها جهت جمع آوری اطلاعات مورد نیاز، یا نمونه گیری تصادفی انجام گرفته است و یا کل تعاونیهای یک شهرستان بررسی شده‌اند. اطلاعات مورد نیاز برای پژوهش از طریق مصاحبه تلفنی با مدیران شرکتهای تعاونی، مصاحبه حضوری با کارشناسان امر، بررسی اسناد و مدارک اداره کل تعاون استان و مطالعه پژوهشهای مرتبط با موضوع جمع آوری گردیده است.

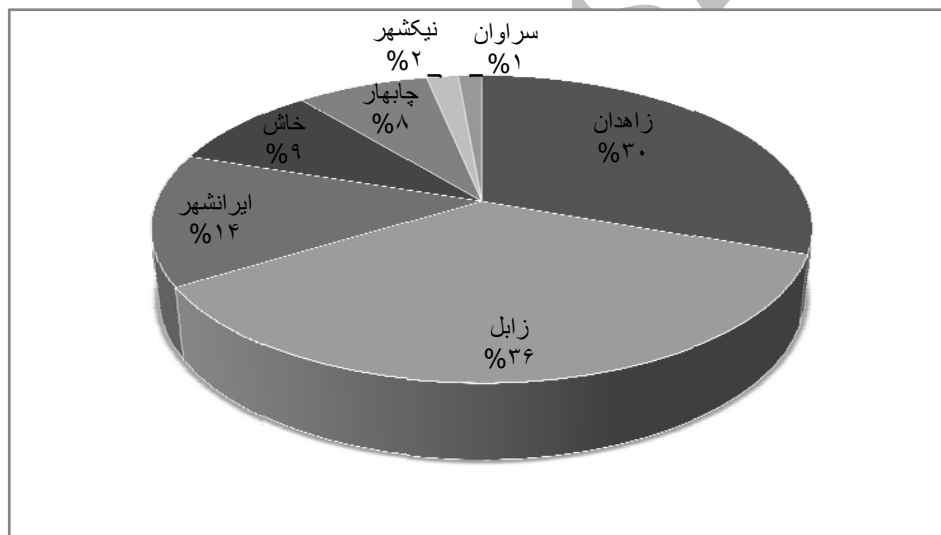
تا پایان سال ۸۷ تعداد ۴۳۲ تعاونی غیر فعال در اداره کل تعاون استان سیستان و بلوچستان به ثبت رسیده که سهم هر یک از شهرستانهای استان از این تعاونیها در جدول ۱ بیان شده است.

جدول ۱. تعاونیهای غیر فعال استان سیستان و بلوچستان به تفکیک شهرستان تا پایان سال ۱۳۸۲

شهرستان	زاهدان	زابل	ایرانشهر	خاش	چابهار	نیکشهر	سراوان
تعداد تعاونیهای غیر فعال	۱۳۲	۱۵۴	۶۰	۳۹	۳۳	۸	۶

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول فوق نشان می دهد بیشترین تعاونیهای غیر فعال در شهرستانهای زابل و زاهدان وجود دارند. برای مقایسه بهتر، این اطلاعات را می توان از طریق نمودار ۱ نمایش داد.

نمودار ۱. سهم هر یک از شهرستانها از کل تعاونیهای غیر فعال

همان طور که از نمودار ۱ مشخص است، کمترین سهم تعاونیهای غیر فعال نیز مربوط به شهرستانهای سراوان و نیکشهر است که با توجه به سهم کمتر این شهرستانها از کل تعاونیهای ثبت شده، این موضوع یک امر عادی تلقی می شود.

در جدول ۲ سعی شده است مشکلات هر یک از انواع تعاونیهای استان به تفکیک

زیربخش ها و به صورت خلاصه بیان شود.

جدول ۲. بررسی مشکلات موجود تعاونیها به تفکیک زیر بخش ها

مشکلات موجود	نوع تعاونی
<p>۱. اطلاعات ناکافی از اقتضانات تعاونیها در مورد پزشکانی که وارد عرصه تشکیل تعاونیها شده‌اند.</p> <p>۲. عدم رعایت شرایط استاندارد مربوطه و ممنوعیت عضویت کارکنان دولت از جمله پزشکان با تجربه (هیئت مدیره اغلب، دانش آموختگان کم تجربه‌اند).</p> <p>۳. وجود مشکلات در بعضی از تعاونیهای پزشکان که به فعالیتهای غیر تخصصی می‌پردازند.</p> <p>۴. مشکلات در ایجاد و گسترش مراکز بهداشتی و درمانی شهری به سبب محدودیت در استخدام و به کارگیری نیروی انسانی و ساخت و تجهیز مراکز</p> <p>۵. پایین بودن انگیزه کارکنان مراکز بهداشتی درمانی</p> <p>۶. وجود دیوانسالاری گسترده در اداره مراکز بهداشتی درمانی به دلیل وجود نظام متمرکز حاکم بر مراکز بهداشتی درمانی و ناکارایی مدیریت مرکز بهداشتی درمانی</p> <p>۷. پایین بودن کیفیت خدمات و برخورد نامناسب با ارباب رجوع و ایجاد نارضایتی در مردم</p> <p>۸. عدم استفاده مؤثر از امکانات درمانی منظور شده در مراکز بهداشتی درمانی شهری</p>	<p>بهداشت و درمان</p>
<p>۱. کمبود منابع آبی و بارندگی نامنظم</p> <p>۲. فقدان امکانات مناسب برای استفاده بهینه بعد از بارندگی</p> <p>۳. ناکارایی نظام بانکی در وام دهی به دلیل وجود قوانین دست و پا گیر و دیوانسالاری پیچیده</p> <p>۴. فقدان امکانات کافی در بسته بندی و تضمین محصولات کشاورزی</p> <p>۵. استفاده نکردن از سیستمهای آبیاری نوین</p> <p>۶. کیفیت نامطلوب خاک در اکثر مناطق استان سیستان و بلوچستان</p> <p>۷. جدا بودن مراکز دامپروری و فرآورده‌های دامی از بازارهای مصرف و افزایش هزینه‌ها به دلیل نبود بستر مناسب و زیر بناهای لازم بازاریابی</p> <p>۸. کمبود نیروی کار کارآمد به دلیل کمبود فعالیتهای آموزشی- ترویجی جهت‌دهی شده</p> <p>۹. فقدان انگیزه کافی متخصصان برای فعالیت در بطن کارها در مناطق روستایی</p> <p>۱۰. پراکندگی بالای روستاها و فاصله زیاد آنها تا مراکز خدمات رسانی تولیدی و شهری</p>	<p>کشاورزی (به جز شیلات و مرغداری)</p>
<p>۱. ناهماهنگی اعتبارات تخصیصی به عنوان مهمترین مشکل شیلات</p> <p>۲. صید ناکارا و غیر بهینه به دلیل فقدان برنامه جامع بهره برداری از منابع آبی</p> <p>۳. کاهش بیش از حد برخی ذخایر در نتیجه صید بی رویه</p> <p>۴. عدم بهره گیری از دانش نو به منظور سهولت و افزایش بازده تولید</p> <p>۵. فقدان تجهیزات مجهز در بندرهای صیادی و نبود امکانات مناسب جهت پهلوگیری شناورهای ماهیگیری</p> <p>۶. پایین بودن سطح آگاهی و سواد صیادان محلی</p>	<p>شیلات</p>

ادامه جدول ۲

<p>۷. عدم تسطیح و مرمت کف استخرها و مسدود شدن زهکشهای تخلیه آب</p> <p>۸. مناسب نبودن ظرفیت آب بندانها جهت آبیگری استخرها</p> <p>۹. فقدان استخرهای مخصوص نگهداری مولدین برخی ماهیها مانند کپور جهت جلوگیری از تلفات آنها</p> <p>۱۰. وجود مقررات دست و پا گیر اداری در امر اعطای تسهیلات به افراد حقیقی و حقوقی</p> <p>۱۱. نبود اطلاعات کافی از میزان صید و تداخل محدوده های صید صنعتی و سنتی</p>	<p>شیلات</p>
<p>۱. حمایت ناکافی دولت از تولید کنندگان مرغ گوشتی</p> <p>۲. قیمت رو به بالای نهادههایی همچون جوجه، ذرت، سویا و دارو</p> <p>۳. شرایط سخت فروش جوجه به مرغداران</p> <p>۴. وجود بیماریهای طیور و کمبود دارو</p> <p>۵. نوسان قیمت مرغ</p> <p>۶. فقدان بستر مناسب برای توسعه صنعت مرغ و تخم مرغ</p> <p>۷. عدم برنامه ریزی در تولید به صورت مطلوب و مناسب</p> <p>۸. کمبود نقدینگی شدید در بین تولید کنندگان به دلیل افزایش قیمت تولید</p> <p>۹. مشکلات خدمات و حمل و نقل</p> <p>۱۰. در نظر نگرفتن بازار مصرف بهینه برای تولیدات</p> <p>۱۱. حمایت ناکافی وزارتخانه های ذیربط و متولی طرح ساماندهی بازار مرغ و تخم مرغ</p>	<p>مرغداری</p>
<p>۱. کمبود نقدینگی به عنوان یکی از مهمترین مشکلات</p> <p>۲. نرخ بالای هزینه خدمات</p> <p>۳. کمبود نسبی زیر ساخت ها و مواد اولیه</p> <p>۴. نبود زیر ساخت های مناسب و مورد نیاز برای رشد و توسعه صنعت</p> <p>۵. کمبود نیروی کار متخصص و بالا بودن هزینه نسبی تولید</p> <p>۶. عدم اعطای تسهیلات بانکی مناسب با نیازها و شرایط صنعتی جهت تجهیز و توسعه تعاونیهای صنعتی</p> <p>۷. فقدان سیاستی مدون جهت راهنمایی سرمایه گذاران برای ایجاد واحدهای صنعتی متناسب با قابلیت های استان</p> <p>۸. دوری و جدا افتادگی استان از مراکز اصلی جمعیتی</p> <p>۹. عدم برخورداری نیروی انسانی از آموزشها و تخصصهای لازم</p> <p>۱۰. فرسودگی ماشین آلات و تجهیزات صنایع و معادن و عدم توانایی جایگزینی آنها توسط تعاونی</p> <p>۱۱. دسترسی دشوار به منابع انرژی، آب و سایر امکانات زیربنایی مورد نیاز و بالا بودن هزینه های راه اندازی صنایع و تولید صنعتی نسبت به سایر استانها</p>	<p>صنعتی</p>

ادامه جدول ۲

<p>۱۲. وجود اختلاف میان اعضا و مشکلات مدیریتی تعاونیها</p> <p>۱۳. وجود مشکل و ناهماهنگی در امور دولتی به منظور اعطای مجوزهای مربوطه و پیگیری ضعیف تعاونیها در اخذ مجوزهای لازم</p> <p>۱۴. مشکل ذخیره معادن و عوارض طبیعی</p> <p>۱۵. مشکلات بازاریابی و فروش مواد تولیدی</p> <p>۱۶. نبود امکانات زیربنایی</p> <p>۱۷. کمبود توان تخصصی و فنی مدیران و کارکنان تعاونیهای صنعتی و معدنی</p>	<p>صنعتی</p>
<p>۱. وجود شرایط مخاطره انگیز بازار به دلیل وجود شرایط متغیر بازار مسکن در سالهای اخیر</p> <p>۲. عدم پرداخت بیمه مقرر شده</p> <p>۳. نبود نقدینگی</p> <p>۴. شرایط سخت دریافت زمین توسط تعاونیها</p> <p>۵. قیمت بالای تمام شده ساخت مسکن به دلیل وجود پدیده رکود تورمی و سرگردانی نقدینگی</p> <p>۶. گرانی و کمبود زمین</p> <p>۷. کمبود تولید و سرمایه گذاری به عنوان اصلی ترین ریشه بحران مسکن</p>	<p>مسکن</p>
<p>۱. مشکلات ساختاری در بخش نامهها و بی رویه صادر نمودن آنها و عدم ثبات لازم در این مورد</p> <p>۲. وجود معبرهای متعدد در جوار بازارچه های مرزی میرچاوه</p> <p>۳. مسائل و مشکلات مربوط به سوء برداشت و اجرای بخش نامه های صادراتی توسط سازمانهای مسئول</p> <p>۴. عدم برنامه ریزی مناسب جهت معرفی محصولات استان به بازارهای هدف</p> <p>۵. توسعه نیافتگی زیرساخت ها به خصوص در زمینه حمل و نقل</p> <p>۶. نبود پایانه صادراتی در استان</p> <p>۷. دسترسی نامناسب به آمار و اطلاعات قابل استناد به دلیل فقدان مکانی مشخص برای این منظور</p> <p>۸. گرفتن مالیات سنگین از تعاونیهای مرزنشین</p> <p>۹. ممانعت از واردات برخی اقلام مورد نیاز اعضا</p> <p>۱۰. استقرار در مناطق محروم و عدم امکان بهره گیری مناسب از امکانات مطلوب</p>	<p>مرزنشین</p>

ادامه جدول ۲

مصرف	۱. تنوع پایین ۲. عدم استفاده از راهبردهای مشتری محور ۳. کاهش تقاضا ۴. شکل کاربری فعلی تعاونیهای مصرف (سنتی محور) ۵. کمبود نقدینگی به عنوان مشکل بزرگ تعاونیهای مصرف (شرط تحویل و در اختیار گذاشتن کالا، واریز پول به حساب وزارت بازرگانی) ۶. عرضه نامناسب اقلام و کالاهای اساسی مردم در برخی تعاونیها ۷. دریافت هزینه تجاری از این تعاونیها توسط شورای شهر و شهرداریها ۸. حمایت نامناسب از طرحها و برنامه‌های پیشنهادی اتحادیه و تعاونیهای مصرف ۹. پرداخت مالیات بر ارزش افزوده از سوی تعاونیهای مصرف کارگری و کارمندی ۱۰. سوء مدیریت برخی فروشگاه‌ها و به تعطیلی کشاندن آنها
-------------	--

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در یک جمع‌بندی کلی، مشکلات و موانع موجود را می‌توان در دو سطح بررسی کرد (جدول ۳).

جدول ۳. تقسیم بندی کلی مشکلات

موانع برون سازمانی	موانع درون سازمانی
۱. شرایط نامساعد آب و هوایی مانند خشکسالی	۱. کمبود منابع مالی و اعتباری
۲. موانع مرتبط با نظام بانکی	۲. اختلاف اعضای شرکت
۳. کمبود نیروی متخصص (موجب کاهش بهره‌وری نیروی کار و عدم خلاقیت و نوآوری)	۳. بی‌توجهی به اهمیت تحقیق و پژوهش توسط شرکتهای تعاونی
۴. مشکلات مرتبط با تأمین مواد اولیه و افزایش قیمت خرید بسیاری از عوامل تولید	۴. عدم دسترسی به فناوریهای پیشرفته
۵. نگرش و باور ضعیف مسئولان نسبت به بخش تعاون	۵. مسائل و مشکلات مربوط به آمار و اطلاعات (لزوم وجود آمارها و اطلاعات جداگانه و کامل)
۶. دیوانسالاری دیگر سازمانهای دولتی	۶. پراکندگی و دور افتاده بودن شرکتهای تعاونی در سطح استان از مراکز شهری
۷. مناسب نبودن زیر ساخت های لازم برای فعالیت	۷. ضعف مدیریت در تعاونیها به دلیل عدم آموزش کافی
۸. وجود موانع قانونی جهت توسعه فعالیتها	
۹. اعمال فشارهای غیر ضروری بر تعاونیهای در شرف تأسیس از طریق برخی کارشناسان ادارات و ناظران بانکها	
۱۰. فقدان دسترسی به اطلاعات به ویژه در زمینه فروش کالاها و خدمات	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در این تحقیق سعی شد به طور عموم به مشکلات تعاونی‌های استان سیستان و بلوچستان پرداخته شود. حجم و گستردگی موضوع تحقیق، تحقیقات دیگری را می‌طلبد که به طور جداگانه به بررسی هر یک از زیر بخش‌های تعاونی بپردازند. همان‌طور که در نتایج سایر تحقیقات مربوط به این حوزه به چشم می‌خورد، بیشترین دلیل تعطیلی و غیرفعال بودن تعاونیها، کمبود منابع مالی و اعتباری، کمبود نیروی انسانی متخصص، اختلاف بین اعضای هیئت مدیره این تعاونیها و مسئله نبود فرهنگ تعاون است. برای فعال نمودن این تعاونیها برگزاری دوره‌های آموزشی و فراگیری آموزشهای لازم از سوی عموم باید وزارت تعاون اعتبار بیشتری به این بخش اختصاص دهد. برای رفع مشکلات و آسیب‌شناسی بخش تعاون باید عمده‌فعالیت این بخش بر انجام پژوهشهای کاربردی متمرکز باشد. در گذشته به نهادسازی در بخش تعاون توجه نشده است و لذا باید در جامعه‌نهادهایی برای توسعه بخش تعاون تشکیل شود (مانند تشکیل بنیاد توسعه تعاون در استانها با جمع شدن افراد دارای سرمایه دور هم). پیشنهادهایی نیز در زیر به صورت خلاصه ارائه شده‌اند:

- تأسیس مراکز و مؤسسات غیر دولتی برای هدایت و حمایت از افراد و گروه‌های خاص مانند زنان معلول و بیکاران در راستای تشکیل و توسعه تعاونیها؛
- اولویت دادن به تعاونیها هنگام واگذاری امور و عقد قراردادها؛
- بررسی و بازبینی قوانین، دستورالعمل‌ها و اهداف مربوط به تعاون به گونه‌ای که منطبق با نیازها و تحولات اجتماعی و اقتصادی باشد.
- تدوین اصول حسابرسی و انجام اصلاحات ساختاری مربوط به امور حسابداری از طریق ایجاد کمیته حسابرسی و برگزاری دوره‌های آموزش کاربردی در این زمینه جهت آگاهی از وضعیت تعاونیها؛

- ایجاد مرکزی پویا و فعال در زمینه ارائه خدمات مشاوره ای مانند خدمات تجاری و تولیدی؛
- تأمین نیروی انسانی متخصص از طریق ایجاد ساختار مناسب و امکانات مورد نیاز؛
- اصلاح ساختار بانکی تعاونیها؛
- جذب معتمدان و مسئولان منطقه فعالیت: حمایت معتمدان منجر به ارتباط سایر افراد جامعه با تعاونیها خواهد شد به گونه ای که دیگر پرداخت حق عضویت به تعاونی و مشارکت مالی و اجتماعی با آن را مترادف با قبول ریسک و مخاطره نمی دانند.
- ارائه تصویری روشن و واضح از ماهیت تعاونی به مردم، مسئولان و مدیرانی که با دیدگاهی منطقی به تعاون و فرایند توسعه تعاونی نمی نگرند.
- روزآمد بودن اطلاعات مورد نیاز: برقراری روابط مناسب با دنیای خارج از تعاونی از جمله سازمانها تسلط بر دانش و اطلاعات روز را می طلبد که نتیجه آن رونق یافتن هرچه بیشتر فعالیتها و در نتیجه توسعه تعاونیهاست.
- وجود ارتباط متقابل و دوطرفه با سازمانها؛
- آگاهی از حقوق و قوانین مرتبط با تعاون از طریق آموزشهای لازم و برگزاری کارگاه های آموزشی.

منابع

۱. بانک اطلاعات اداره کل تعاون استان سیستان و بلوچستان.
۲. براتی، اسدالله (۱۳۸۵)، موانع و راهکارهای توسعه فرهنگ تعاون، ماهنامه تعاون، ص ۱۶ تا ۳۳.
۳. بهمنی، محمد (۱۳۸۵)، بررسی موانع و مشکلات بنگاه های کوچک اقتصادی در ایران، ماهنامه تعاون، ۱۸۵ و ۱۸۶: ۶۸ تا ۷۴.

۴. دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون (۱۳۷۲)، خلاصه گزارش بررسی تعاونی‌های تولیدی استان سیستان و بلوچستان، ماهنامه تعاون، ۲۱: ۳۲ تا ۳۷.
۵. دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون (۱۳۸۱)، نگاهی به طرح پژوهشی بررسی مسائل و مشکلات تعاونی‌های کشاورزی، ماهنامه تعاون، ۱۳۸: ۶ تا ۱۱.
۶. رستمی تبار، فارق (۱۳۸۶)، بررسی و تحلیل کیفی مشکلات تعاونی‌های تولید روستایی استان کرمانشاه از دیدگاه مدیران عامل، ماهنامه تعاون، ۱۹۱ و ۱۹۲: ۶۹ تا ۷۳.
۷. رستمیان، محمد حسین (۱۳۸۴)، بررسی تنگناها و راهکارهای ایجاد فرصت‌های شغلی در تعاونی‌های تحت پوشش وزارت تعاون، ماهنامه تعاون، ۱۷۰: ۶ تا ۱۵.
۸. رسولیان، محسن و مصطفی سوری (۱۳۸۳)، یافته‌های یک طرح پژوهشی: بررسی مسائل و مشکلات تعاونی‌های مصرف، تعاون، ۱۶۲: ۳۲ تا ۳۷.
۹. طاهرخانی مهدی، حیدری ساریان و کیل (۱۳۸۳)، نقش تعاونی‌های تولیدی در توسعه مناطق روستایی مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر، پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۶ (۴۹): ۱۱۳-۱۲۴.
۱۰. عباسی، کاظم (۱۳۸۶)، راه‌های توانمندسازی شرکت‌های تعاونی (مطالعه موردی استان آذربایجان شرقی)، تعاون، ۳۵ تا ۵۰.
۱۱. مددی قمر، یدالله (۱۳۸۶)، مدیریت شکل‌گیری و توسعه سازمان‌های تعاونی فعال، تعاون، ۱۸۹ و ۱۹۰: ۱۰۳ تا ۱۰۹.
۱۲. معاونت تحقیقات و آموزش وزارت تعاون (۱۳۸۴)، یافته‌های یک طرح پژوهشی: بررسی موانع و مشکلات تشکیل تعاونی‌های فارغ التحصیلان و متخصصان در استان همدان، تعاون، ۱۶۵ و ۱۶۶: ۸۸ تا ۸۹.
۱۳. وزارت تعاون (۱۳۸۴)، سند ملی توسعه بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران طی برنامه چهارم توسعه اقتصادی-اجتماعی-فرهنگی، تهران.
۱۴. نادری، عزت‌الله و مریم سیف‌نراقی (۱۳۷۸)، روش‌های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن.

۱۵. نوروزی بیجندی، عباس (۱۳۸۴)، آسیب شناسی علل توقف فعالیت برخی از تعاونی‌ها، تعاون، ۱۷۱: ۵۴ تا ۵۸.

۱۶. نوروزی، حمید (۱۳۸۰)، چالش‌های فراروی مدیران تعاونی‌ها در اخذ تسهیلات تکلیفی و علل عدم موفقیت آنها: یکی از ابزارهای مدیریت، تعاون، ۱۲۱: ۶۳ تا ۶۵.

۱۷. نوروزی، حمید (۱۳۸۲)، چالش‌های بخش تعاون در استان کرمان از منظر آمار، تعاون، ۱۵۴: ۶۲ تا ۶۷.

۱۸. نوریان، فرشاد (۱۳۷۹)، تفاوت تعاون و تعاونی در بخش مسکن شهری، هنرهای زیبا، ۷: ۵۹-۶۵.

19. www.icm.gov.ir

Archive of SID